

Saavutettavuuden muistilista esittävän taiteen valintakokeiden järjestäjille

Julkaisija: Tilaa taiteilijuuteen -hanke / Kulttuuria kaikille -palvelu sekä Tampereen yliopiston teatteritaiteen tutkinto-ohjelma, 2024

Valintakokeen yhdenvertaisuus ja saavutettavuus antaa hakijalle mahdollisuuden saada tietoa valintaprosessista sekä osallistua sen eri vaiheisiin riippumatta hakijan henkilökohtaisista ominaisuuksista. Saavutettavuuden huomioiminen varmistaa, että valintakokeet ovat kaikille turvalliset ja hakijat voivat tuoda esiin omaa parastaan.

Saavutettavuutta voidaan huomioida monella tasolla. Valintakokeissa sovellettavat yksilölliset järjestelyt ovat yhdenvertaisuuslakiin ja oppilaitosten toimintaa sääteleviin lakeihin perustuvia käytännön järjestelyjä, joita opiskelija voi hakea sairauden, vamman tai haitan vuoksi. Niitä varten tarvitaan asiantuntijalausunto hakijan sairaudesta tai vammasta.

Yksilöllisten järjestelyjen lisäksi saavutettavuuteen kannattaa kiinnittää huomioita valintakokeen kaikissa vaiheissa ja rakenteissa tarpeen mukaan. Kaikki vammat eivät näy päällepäin. Hakijalla voi olla toimintakykyyn liittyviä erityistarpeita, joiden huomioiminen ei vaadi virallisia, yksilöllisiä järjestelyjä.

Valintaprosessin suunnittelu

- Huomioi aikataulussa, että saavutettavan valintaprosessin toteuttaminen saattaa tarkoittaa opetussuunnitelman tai valintaperusteiden muokkaamista. Aloita siis saavutettavuuden suunnittelu hyvissä ajoin, jopa vuosi ennen valintakokeita.
- Pyri siihen, että valintakoetta suunnitteleva ja toteuttava ryhmä on moninainen ja että siihen kuuluu ihmisiä myös aliedustetuista ryhmistä.
- Varmista, että valintaprosessin eri vaiheisiin osallistuvilla asiantuntijoilla on riittävä tieto ja ymmärrys valintaprosessin saavutettavuuteen liittyvistä seikoista, kuten yksilöllisistä järjestelyistä. Saavutettavuuskoulutuksia tarjoavat useat tahot, kuten [Kulttuuria kaikille -palvelu](#).
- Voit käyttää apunasi oman oppilaitoksesi yhdenvertaisuussuunnitelmaa. Varaudu kuitenkin siihen, että käytännön ratkaisut on etsittävä ja kehitettävä itse, ilman valmiita suunnitelmia.

Valintaperusteiden ja opetussuunnitelman tarkastelu

- Kun arvioit opintojen ja valintakokeiden saavutettavuutta, älä oleta vaan ota selvää, mikä on tai ei ole mahdollista. Tämä voi tarkoittaa tutustumista uusimpiin saavutettavuusratkaisuihin tai niiden kehittämistä itse.
- Lisätietoa saavutettavuuden ratkaisusta löytyy esim. vammaisjärjestöiltä ja [Kulttuurilla kaikille -palvelusta](#).
- Tarkastele ennakkoluulottomasti opintojen tavoitteena olevaa ydinosaamista ja sitä, millä tavoilla opiskelija voi omaksua tarvittavaa tietoa, taitoja ja valmiuksia. Voiko ydinosaamisen saavuttaa myös tavoilla, jotka haastavat vallitsevia normeja?
- Varo näennäistä moninaisuuden huomioimista, joka ei ulotu käytännön päätöksiin ja toimenpiteisiin asti. Tästä on esimerkkinä se, että oppilaitoksen nettisivuilla toivotetaan kaikenlaiset hakijat tervetulleiksi, mutta valintakokeissa ei ole tehty konkreettisia tekoja saavutettavuuden toteutumiseksi.

Tiedottaminen ja viestintä

- Tarkista, onko saatavilla tietoa opintojen saavutettavuudesta ja opintojen aikana saatavasta tuesta. Saako hakija riittävän käsityksen siitä, mitä opinnot sisältävät eli mihin hän on hakemassa?
- Kirjoita hakuilmoitukseen auki tieto siitä, minkä tyyppistä toimintaa hakijalta edellytetään kussakin valintakokeen vaiheessa ja miten saavutettavuutta hänen kannaltaan voitaisiin edistää. Kirjoita auki myös mahdollisuus hakea yksilöllisiä järjestelyjä. Esimerkki: Valintakokeen tehtävät sisältävät liikkumista ja puhumista näyttämöllä, haastatteluja ja kirjallisia tehtäviä.
- Kuvaile valintakokeiden olosuhteita ja tehtävien laatua sen sijaan että luettelisit hakijan mahdollisia diagnooseja olosuhteiden kuvailussa. Esimerkiksi voit kuvailla kuuloympäristöä (onko käytössä induktiosilmukka), tilan esteettömyyttä tai mahdollisia liikkumisesteitä.
- Pyri helppotajuiseen ilmaisuun hakuohjeissa, hakulomakkeissa ja viestinnässäsi. Voit tutustua esimerkiksi [Selkokeskukseen ohjeisiin: Näin kirjoitat selkokieltä](#).
- Huolehdi, että verkkosivujen, hakulomakkeen ja viestintämateriaalien ulkoasu on mahdollisimman saavutettava. Katso esimerkiksi [Näkövammaisten liiton Ohje selkeän julkaisun suunnitteluun](#).
- Tee yhteistyötä eri järjestöjen kanssa, jotta hakuilmoituksesi tavoittaa aliedustettuja ryhmiä kuten vammaisia, viittomakielisiä ja ulkomaalaistaustaisia hakijoita.
- Jos hakuilmoituksella on vakiintunut muoto, johon ei saa lisätä kutsua moninaisille hakijoille, voit pyytää järjestöjä rohkaisemaan aliedustettujen ryhmien hakijoita hakemaan mukaan.

Valintakoetehtävien saavutettavuus

- Varmista, että hakijoilla on etukäteen tieto siitä, miten he voivat hakea yksilöllisiä järjestelyjä. Kirjoita valintaperusteisiin, mitä järjestelyt voisivat olla ja rohkaise kysymään lisätietoja.
- Kirjoita hakuilmoitukseen selkeästi, että yksilöllisiä järjestelyjä on haettava jo haun ensimmäisessä vaiheessa, kansallisen määräajan puitteissa.
- Yksilöllisistä järjestelyistä on kansallinen suositus ja tieto jokaisessa oppilaitoksessa.
- Yksilöllisiä järjestelyjä voivat olla
 - lisääika
 - henkilökohtainen avustaja
 - esteetön liikkuminen
 - diabeteksen hoitovälineet
 - ennakkomateriaalien saavutettavat versiot
 - ruudunlukijan käyttäminen
 - pienryhmätilan käyttö
- Yksilöllisten järjestelyjen lisäksi saavutettavuutta voidaan lisätä seuraavin tavoin:
 - Huomioi ja aikatauluta suunnitteluvaiheessa perehtyminen ryhmätilanteisiin, joissa on toimintakyvyltään erilaisia hakijoita. Mieti, miten liikuntavammaisen, näkövammaisen tai viittomakielisen hakijan ja tulkin/avustajan mukanaolo vaikuttaa liikkumiseen tilassa, puheen suuntaamiseen, vetäjän sijoittumiseen, ryhmätehtävien toteuttamiseen.
 - Ryhmätehtävissä tue ryhmädynamiikkaa, jossa kukaan ei jää ulkopuoliseksi ja kaikkien on mahdollista osallistua tehtävään.
 - Tarkastele valintakokeiden ajankäyttöä ja anna hakijoille riittävästi lepotaukoja. Erilaiset toimintakyvyn rajoitteet vievät hakijalta normaalia enemmän aikaa ja energiaa, mikä voi näkyä heidän suorituskyyvyssään.

